

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Батанова Людмила Олександрівна СТАН МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	240
Іванченко Едуард Пилипович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МИТНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ ТОВАРІВ	241
Івасюк Ігор Георгійович ДЕЯКІ ЗАХОДИ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	244
Коваль Наталія Олексіївна ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ	246
Козарійчук Дмитро Васильович ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ МИТНОЇ СПРАВИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	248
Панчук Анна Олександрівна ЩОДО ЗМІНИ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПОРТАМИ В УКРАЇНІ	249
Плохута Євгеній Петрович ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У МИТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	252
Сергєєв Юрій Володимирович БЕЗПЕКА В ЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ ТА РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА США	254
Назарко Артем Аркадійович ПОСТ-МИТНИЙ КОНТРОЛЬ У РОЗУМІННІ СТАТТІ 337 ¹ МИТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	255
Омельченко Андрій Іванович РЕЖИМ ПІДВОДНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО БАЗИСУ.....	258
Рудик Марко Романович КОНТРОЛЬ СУДЕН ДЕРЖАВОЮ ПОРТУ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ СУБСТАНДАРТНОМУ СУДНОПЛАВСТВУ	260

СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОУСТРОЮ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ, ІНШИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, АДВОКАТУРИ

Бакаянова Нана Мезенівна ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ В АСПЕКТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ	262
Косюта Михайло Васильович УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ЗГІДНО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	265
Кісліцина Ірина Олександрівна ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТАМИ ЕТИЧНИХ НОРМ ПРИ ВЕДЕННІ ОНЛАЙН-БЛОГІВ.....	267
Ковальчук Інна Сергіївна ПРАВОЗАХИСНА РОЛЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ У ВОЄННИЙ ЧАС	269
Кравченко Марина Олександрівна ПОРУШЕННЯ СУДДЕЮ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	271
Кубаєнко Андрій Володимирович МОДЕЛІ ТА ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	273
Свида Олексій Георгійович ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ.....	275
Храпенко Олена Олегівна ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АДВОКАТУРІ.....	277
Курганський Олександр Валерійович ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОКУРАТУР В УКРАЇНІ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД	279
Нестерчук Лілія Петрівна ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	281
Зубрицький Олександр Олександрович ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	283
Мозгальов Віктор Юрійович ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ ...	286
Полетило Павло Сергійович МОДЕЛЬ СПРАВЕДЛИВОГО ПРАВОСУДДЯ (ВИПАДОК, КОЛИ СВІДОК ОБВИНУВАЧЕННЯ ВІДСУТНІЙ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ)	288
Хлистік Мирослава Андріївна ПРИМИРЕННЯ СТОРІН СПОРУ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОЦЕСУ.....	291

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ідея верховенства права існує давно, її витoki сягають часів Античності, а філософія Просвітництва оформила її як політико-правовий та соціально-природний феномен [1, с. 20]. Справедливими є твердження, що «за умов швидких соціальних та технологічних змін, його зміст трансформується, розширюється сфера застосування, щоб відповідати новим реаліям та бути ефективним соціонормативним регулятором» [2, с. 125], набуває якостей «організаційної моделі сучасного конституційного права та міжнародних організацій..., що регулює здійснення публічної влади» [3, с. 8] і наразі тлумачиться як «як певна сума щільно переплечених між собою принципів, які разом творять ядро доктрини конституціоналізму, а відтак є необхідним для будь-якого ... демократичного суспільного устрою» [4, с. 10; 5, с. 116]. Венеціанська комісія у доповіді про верховенство права 2011 року, прийнятої на 86-му пленарному засіданні, визначила загальні характеристики поняття верховенства права, а також критерії його оцінки – законність, юридична визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, дотримання прав людини, недискримінація, рівність перед законом [6].

Протягом тривалого часу створювалися інституції та розроблялися процедури задля того, щоб зробити верховенство права не лише теоретичною конструкцією, а реальністю, що сприяло визначенню того, що є верховенство права і що необхідно для його досягнення. Виникають питання: яку роль відіграють суди у просуванні та підтримці верховенства права; чи вимагає верховенство права того, щоб суди мали владу над усіма іншими гілками влади, включаючи законодавчу. Наведемо декілька міркувань щодо сформульованих питань.

Незалежна судова влада є одним із найважливіших компонентів верховенства права. На неї покладено відповідальність за тлумачення та застосування закону. У демократичних країнах вона незалежна від будь-якого політичного впливу, судді призначаються на підставі їхньої кваліфікації та досвіду, а не політичної приналежності. Суди відповідають за тлумачення закону, а це означає, що вони повинні застосовувати закон відповідно до фактів конкретної справи, і це стосується як кримінальних, так і цивільних справ. В Україні ці положення закріплені у законодавчих актах, серед яких Конституція України (ст.ст. 8, 129), галузеві кодекси (ст. 2 КАС України, ст. ст. 2, 10 ЦПК України, ст. 8 КПК України), Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та ін.

Суди забезпечують справедливе та послідовне застосування закону та дотримання прав усіма сторонами спору. Кожній зі сторін спору, рішення якого покладається на суд, будь то між окремими особами, між окремими особами та урядом, між різними гілками влади, гарантується право викласти свою позицію. Це сприяє підтримці суспільної довіри до системи правосуддя.

Верховенство права вимагає, щоб правосуддя було справедливим та неупередженим. Це означає, що кожному гарантується доступ до правосуддя незалежно від його соціального статусу чи політичного впливу, а також те, що усі, незалежно від їх становища в суспільстві, підпорядковуються тим самим законам. Суди несуть відповідальність за притягнення окремих осіб, уряду, державних посадових осіб до відповідальності за їхні дії.

Важливим аспектом верховенства права є прозорість та підзвітність органів судової влади. Це означає, що громадськість повинна мати доступ до інформації про судові розгляди, юридичні рішення та поведінку суддів. Розроблено механізми притягнення суддів до відповідальності за будь-які неправомірні дії.

Незалежна судова система забезпечує наявність системи стримувань та противаг у механізмі функціонування державної влади. Вона виступає у статусі стримуючого механізму виконавчої та законодавчої гілок влади, гарантуючи, що вони не виходять за межі своїх повноважень, визначених законом, що, своєю чергою, захищає права та свободи громадян.

Суди захищають від свавілля уряду, вони гарантують, що він не може використовувати свою владу для несправедливого покарання осіб, позбавлення їх прав без належної правової процедури. Зокрема, «особі, яка безпосередньо зазнала утисків чи постраждала від дій держави – її органів чи посадових осіб, надається право звернутися до суду із оскарженням законності таких дій влади, а у разі визнання їх незаконними, на винних застосовуються відповідні санкції» [7, с. 66], що особливо важливо у країнах, де поширена корупція.

Україна, яка набула статусу кандидата на членство в ЄС, має здійснити ще чимало кроків до наближення правової системи до європейських стандартів, найважливіші з яких стосуються верховенства права, що ускладнено військовою агресією. Науковці та практики, розмірковуючи над значенням судової влади під час війни зазначають, що наразі на неї «покладено велику відповідальність, адже вона стає арбітром у дуже складних і небезпечних ситуаціях», «дотримуючись у таких умовах стандартів Ради Європи та вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [8]. Отже, в умовах воєнного стану, як і у звичайних умовах, відповідно до вимог законодавства України, здійснення правосуддя покладено виключно на суди, що і відбувається попри ризики та загрози (у перший рік війни розглянуто майже 3 млн. справ), і передача їх функцій іншим інституціям або створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Висновки. Незалежна судова влада є важливою складовою правової системи будь-якої країни. Вона відіграє вирішальну роль у відправленні правосуддя справедливим і неупередженим чином. Існує тенденція, за якою під час війн та після їх закінчення країни стикаються зі значними обмеженнями у сфері верховенства права, нестачею ресурсів з точки зору забезпечення правопорядку та відправлення правосуддя, а також збільшенням кількості порушень прав людини. Зокрема, у рейтингу верховенства права, що складається Всесвітнім проєктом правосуддя, у 2023 році України посіла 89 місце серед 142 країн, що на 13 позицій нижче, ніж у 2022 році. Функціонування ефективного механізму забезпечення верховенства права вимагатиме співпраці та взаємодії усіх зацікавлених сторін, включаючи уряд, законодавчу владу, судову систему, громадськість.

Список використаних джерел

1. Рабінович П. Верховенство права як соціально-природний феномен (контури ідеалу). *Право України*. 2010. № 3. С. 19–23.
2. Федорова Т. Ідея верховенства права у міжнародно-правовому дискурсі. *Міжнародне право та євроінтеграційні перспективи України: сучасні виклики* : монографія / за ред. М. Р. Аракеяна, Х. Н. Бехруза, Ю. Ю. Акіменко. Одеса, 2023. С. 125–151.
3. Rule of Law Checklist. Мірило правовладдя. Коментар. Глосарій : ухв. Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11–12 берез. 2016 р.) / пер. з англ. С. Головатого. Київ : ВАІТЕ, 2017. 163 с. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr)
4. Аллан Тр. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права. Київ : Києво-Могилян. акад., 2008. 385 с.
5. Конституційне право : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваїте, 2021. 528 с.
6. Верховенство права : доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (м. Венеція, 25–26 берез. 2011 р.). *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf
7. Кельман М., Кельман Р. Принцип верховенства права в діяльності органів судової влади. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія : Юрид. науки. Львів, 2021. № 3 (31). С. 61–69.

8. Про значення судової влади під час війни та післявоєнної відбудови : [обговорення актуал. питань на міжнар. конф. «Роль судової влади у подоланні викликів війни» (м. Львів, 8–9 груд. 2023 р.)] / Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1523848/>

Ключові слова: верховенство права, критерії верховенства права, судова влада, судова система, незалежність, справедливість, прозорість.

Keywords: rule of law, criteria of rule of law, judicial power, judicial system, independence, fairness, transparency.

Зубрицький Олександр Олександрович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У сучасних умовах, де розвиток демократії та верховенство права вважаються основними цілями, інтеграція країн до Європейського Союзу вимагає побудови та узгодження системи правового регулювання функціонування інституту адвокатури. Це стає не лише питанням відповідності європейським стандартам, а й ключовим аспектом забезпечення розвитку демократії та правової держави.

Зарубіжний досвід у сфері реалізації процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є надзвичайно важливим для України, яка прагне вступити до Європейського Союзу. Європейські країни демонструють, що правова система, що гарантує незалежність адвокатів та дотримання ними професійних стандартів, є необхідною складовою успішної інтеграції до Європейського Союзу.

Аналіз законодавства щодо притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності в зарубіжних країнах, зокрема Європейського Союзу та порівняння його з українським законодавством є важливим кроком у створенні ефективної системи правового регулювання адвокатської діяльності в Україні.

Міжнародні стандарти, що визначають роль адвокатів, вимагають від держави забезпечити неприпустимість необґрунтованого та довільного застосування дисциплінарних санкцій або інших заходів впливу до адвокатів за їхні дії, вчинені під час виконання професійних обов'язків. Кожна держава повинна мати за мету підтримання професійних стандартів адвокатури та гарантування того, що адвокати діють лише в інтересах своїх клієнтів, відповідно до міжнародних норм незалежності, честі та гідності професії [1].

У Рекомендаціях №R(2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів вказується, що принцип VI регулює дисциплінарне провадження щодо адвокатів. У випадках, коли адвокати не відповідають професійним стандартам, передбаченим у кодексах професійної поведінки або законодавством, слід застосовувати належні заходи, включаючи дисциплінарне провадження. Адвокатські колегії та інші професійні об'єднання адвокатів мають бути відповідальними за проведення дисциплінарного провадження щодо адвокатів або, відповідно до обставин, мати право брати участь у такому провадженні [2].

Дисциплінарне провадження повинно здійснюватися з повним дотриманням принципів та норм, викладених у Європейській конвенції з прав людини, включаючи право адвоката брати участь у провадженні, яке стосується його, та подавати апеляцію до суду стосовно прийнятого рішення. При встановленні санкцій за дисциплінарні порушення адвокатів слід дотримуватися принципу пропорційності, забезпечуючи відповідність санкцій тяжкості порушення.